

Een dictatuur van de lege schatkist

Uit verschillende artikelen en rapporten komt de mening naar voren, dat in deze tijd van schuivende verhoudingen aanpassingsprocessen uitblijven, omdat de markt is verward, de flexibiliteit uit de economie is verdwenen. Dat is heel merkwaardig, want wij kunnen toch duidelijke reacties op de veranderende schaarsteverhoudingen waarnemen. De NS blijken de toeloop van treinpassagiers nog nauwelijks te kunnen opvangen; de markt voor tweedehands auto's is ineengestort. De bezuiniging op het energieverbruik heeft geleid tot een overcapaciteit bij de elektriciteitsbedrijven, die hun investeringen op te hoog gebleken vraagverwachtingen hebben gebaseerd. Ook de concurrentie in de kruideniersbranche maakt aannemelijk, dat de markt wel degelijk werkt. Er is zelfs bezorgdheid geuit, dat de prijsdaling nadelige gevolgen zou hebben voor de serviceverlening aan de klant, de arbeidsomstandigheden, of het inkomensniveau van het personeel.

Hoe is het gesteld met markten in de bouwwereld? De aanwezige problemen worden er voornamelijk conjunctureel van aard geacht. De hoge interestvoet en de windhandel in de voorgaande jaren worden aangevoerd ter verklaring van de huidige malaise. Er is hier echter ook een structureel vraagstuk aanwijsbaar. Vergelijken wij de reële woonkosten, eventueel uitgaande van een rentetarief, dat enkele procenten onder het bestaande niveau ligt, met het bereikte inkomenspeil, dan moet de conclusie luiden, dat de Nederlander in het algemeen ver boven zijn stand woont. Door belastingaftrek op hypotheekrente, premies, subsidies en het huurbeleid zijn de vraag- en aanbodverhoudingen uit het lood geslagen. De daling van de prijzen van huizen en de terugloop van de bouwactiviteiten kunnen in dit verband worden geïnterpreteerd als een eerste aanzet voor een lang en pijnlijk zoekproces naar verhoudingen, die economisch reëel en toch in sociaal opzicht aanvaardbaar zijn 1).

De arbeidsmarkt, nauwkeuriger het min of meer samenhangend geheel van arbeidsmarkten, is een andere kandidaat voor verstarring. Er is hier geen oplossing gevonden voor de middelpuntvliedende krachten, die vraag en aanbod uiteen hebben getrokken. Enerzijds hebben de consumptieve aspiraties het loonniveau opgestuwd, anderzijds hebben de technologische ontwikkeling en de opkomst van zich ontwikkelende industrielanden een negatief effect op de relatieve schaarste van arbeid in verschillende aandingsrichtingen uitgeoefend. Het is in de bestaande organisatievorm niet goed mogelijk gebleken het loonniveau af te stemmen op de nationale en internationale marktverhoudingen. Ook het micro-economische aanpassingsproces, waarbij werklozen hun verloren gegane arbeidsplaats inruilen voor een minder betaald baantje, is niet op gang gekomen. Informatieproblemen zouden daarbij een rol kunnen spelen 2). De belangrijkste factor lijkt ons echter het bestaande systeem van sociale voorzieningen, waardoor geen inkomensimpuls voor individuele prestaties ontstaat. Bovendien treedt er weinig verandering op in de verhouding van beloningen van verschillende soorten werk. De indruk wordt gewekt, dat de marktwerking in dit opzicht niet wordt geduld, zodra het de regulering van het economisch leven ondergraaft.

Ook ten aanzien van investeringen wordt de suggestie gewekt, dat in het ruilverkeer de spankracht ontbreekt. Uit toekomstprojecties wordt geconcludeerd dat door verstarringen de omvang van de investeringen niet in overeenstemming wordt gebracht met een adequate aanpassing op internationale marktverhoudingen. Hier lijkt de tegenwerking op haar plaats, dat de daling van de investeringsomvang, voor zover zij voortvloeit uit een trek naar lage-lonen-landen en andere industrielanden, juist kan worden beschouwd als een reactie op zich wijzigende schaarsteverhoudingen in de wereld. Verder kan worden opgemerkt dat economen te vaak uitgaan van vastliggende samenhangen. Op de markt van investeringsgoederen (maar

niet alleen daar) maken de verwachtingen van de deelnemers aan het ruilverkeer door de toekomstgerichtheid van het economisch handelen het evenwicht zo wankel als een kaartenhuis. Indien een dergelijk bouwsel van gissingen en schattingen in elkaar stort, zonder dat op de binnenlandse markt de koopkracht is weggevallen, zoals hier is gebeurd, dan is herstel niet gemakkelijk. Het lijkt aan te bevelen dat de overheid in zo'n geval zorg draagt voor een laag rentepeil en tracht perspectieven te bieden op middellange termijn, zodat het bedrijfsleven voorzichtig op zoek kan gaan naar nieuwe evenwichten.

Het ziet er naar uit, dat de regulering van het economisch leven te ver is doorgeschoten. Dat hangt samen met de ijdele gedachte, dat het economisch proces, zo weerbarstig als het is, onder controle is gebracht. Het heeft ertoe geleid, dat in de sfeer van de sociale voorzieningen en ook elders verwachtingen zijn gewekt, die in de toekomst niet kunnen worden waargemaakt. Bewegingen, die de beleidmakers onwelgevallig waren, zijn onderdrukt en de neiging bestaat met steeds zwaardere middelen in dit standpunt te volharden. Het streven naar eigenbelang via markten moge leemten kennen, maar nu domineren gebreken in beleid en organisatie. Het is daarom hoog tijd terug te keren van de weg, die heeft geleid tot beknotting van het particulier initiatief. Het is onbevredigend, ja zelfs gevaarlijk, dat onze parlementaire democratie dreigt uit te monden in een dictatuur van de lege schatkist.

PH Admiraal

1) Het is verontrustend dat de minister van Volkshuisvesting meent het kopen van een huis te moeten aanmoedigen met de redenering, dat de woonkosten waarmee men wordt geconfronteerd, in verband met de voortgaande inflatie in de tijd gezien relatief laag zullen zijn.

2) Zie F. Hahn, Unemployment from a theoretical viewpoint, *Economica*, 1980, blz. 285 e.v.